

«Ανιχνεύοντας την ελληνική παράδοση»

Άρθρα και έρευνες

Παράδοση, μια διαχρονική αξία

Ένα σύνθημα και μια προτροπή που ακούγεται τα τελευταία χρόνια είναι «επιστροφή στην παράδοση». Αυτό φανερώνει έναν προβληματισμό κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου σχετικά με ποιο τρόπο η παράδοση θα συμβάλλει στην προκοπή μας ως άτομα και ως κοινωνία. Και βέβαια το σύνθημα αυτό παίρνει νόημα και περιεχόμενο, όχι με την αντιγραφική τήρηση των παραδοσιακών αξιών, αλλά με την αναγνώριση και εμπέδωση των καλών τους στοιχείων, που θα μπολιάζονται στο δικό μας πολιτισμό.

Η λέξη παράδοση είναι παράγωγο ουσιαστικό του ρήματος «παραδίδωμι» που σημαίνει δίνω στα χέρια κάποιου, εμπιστεύομαι κάτι σε κάποιον. Είναι δηλαδή η παράδοση μια διαδικασία, μια μεταβίβαση – συνήθως προφορική – με την οποία μεταφέρονται από τη μια γενιά στην άλλη ήθη, έθιμα, γνώσεις ή δοξασίες και έτσι διαιωνίζονται. Οι πολιτιστικές αξίες του παρελθόντος, που έδωσαν το ιδιαίτερο χρώμα, που διαμόρφωσαν τα διακριτικά στοιχεία του ελληνικού λαού αποτελούν την ελληνική παράδοση. Οι αξίες αυτές εξακολουθούν και σήμερα να αρδεύουν τον πολιτιστικό μας χώρο και να προσθέτουν στο παρόν στοιχεία από τις εθνικές μας ρίζες.

Η παράδοση δεν είναι μονοσήμαντη. Έχει πολλούς κλάδους: γλωσσική παράδοση, πνευματική (ήθη, έθιμα, δημοτικό τραγούδι, παροιμίες, μυθολογία κ.τ.λ.), οικιστική παράδοση (χωριά και μεμονωμένα κτίσματα), λαϊκή οικοτεχνία, ενδυματολογία, χοροί, γιορτές, πανηγύρια κ.τ.λ. Το πλάτος της καλύπτει τόσες πτυχές όσες και η ζωή, από τη χαρά ως το θάνατο. Έτσι διασώζει το ύφος με το οποίο ένας λαός ζει την καθημερινότητά του.

Όμως παράδοση δε σημαίνει οπισθοδρόμηση, ούτε αποσυνδέεται από την πρόοδο, αλλά εξελίσσεται, βιώνοντας τις τρεις διαστάσεις του χρόνου (παρελθόν – παρόν – μέλλον) και συνδέεται με την έννοια της συνέχειας των στοιχείων εκείνων που έχουν τη δυνατότητα να επιζήσουν. Γιατί η ζωή του ανθρώπου δεν είναι ποτέ στατική, δεν είναι στάσιμη. Με την παράδοση κρατούμε αυτό που έχουμε και προσθέτουμε αυτό που δημιουργούμε.

Η ελληνική παράδοση είναι τα λαϊκά δημιουργήματα που τα ονομάζουμε λαϊκό πολιτισμό, όπως τα ήθη και έθιμα, δημοτικά τραγούδια, παραμύθια, παραδόσεις, διάφορα κτίσματα, η γλώσσα, το ντύσιμο, οι θρησκευτικές παραδόσεις, αλλά κι ό,τι επιβίωσε από παλιότερες εποχές και συνθέτει το νεοελληνικό ήθος και ύφος ζωής, τον

τρόπο που αντιμετωπίζει τη ζωή και τον κόσμο ο νεοέλληνας, όπως η περηφάνεια, η αγωνιστικότητα, η αγάπη για την ελευθερία κ.τ.λ.

Η παράδοση είναι η αλυσίδα που συνδέει τις γενιές μεταξύ τους. Με την παράδοση χάσμα δεν υπάρχει. Η γενιά μας συνδέεται με τις προηγούμενες αλλά και με εκείνες που θα ρθουν. Συνάμα αποτελεί και προϋπόθεση για την ύπαρξη του πολιτισμού. Γιατί ποτέ ο πολιτισμός μιας γενιάς δε δημιουργείται από το μηδέν. Ριζώνεται στο πολιτισμό των γενιών που πέρασαν. Ένας λαός που έχει ξεχάσει την παράδοση είναι σαν τον άνθρωπο που έχει χάσει το μνημονικό του, που έχει πάθει αμνησία. Ιδιαίτερα σήμερα, που ο βιομηχανικός πολιτισμός έχει μια οικουμενικότητα που καταργεί όλες τις διαδικασίες επιλογής, επιβάλλεται η ένταξη στον οικουμενικό πολιτισμό να συνδυάζεται με τη στερεότητα που εξασφαλίζει η παράδοση, ώστε οι κίνδυνοι της εξαφάνισης στο ευρύτερο σύνολο παραμερίζονται. Μας χρειάζεται, λοιπόν, η παραδοσιακή γνώση, για να κρατήσουμε την ιστορική μας φυσιογνωμία. Όμως τήρηση της παράδοσης σε όλες τις γραμμές της σημαίνει αποστέωση και οδηγεί στη συντήρηση εξωτερικών τύπων, ενώ πρέπει να παίρνουμε το ζωντανό πνεύμα από την παράδοση και όχι τους κενούς τύπους. Γι' αυτό για κάθε έθνος δύναμη και συστατικό του στοιχείο είναι και η παράδοση και η δημιουργία. Όταν μεταξύ παράδοσης και δημιουργίας, συντηρητικότητας και προοδευτικότητας βρεθεί ισορροπία, τότε το έθνος ζει με σταθερότητα, γιατί τότε το παρελθόν επιδρά δημιουργικά στο παρόν. Και η ισορροπία επιτυγχάνεται, όχι με αντιγραφή των παλιών τρόπων, αλλά με δραστηριοποίηση των στοιχείων εκείνων που βοηθούν στην αντιμετώπιση των νέων μορφών της ζωής. Ο νεοέλληνας έχει χρέος να αποκαταστήσει την επαφή του με τις πηγές της νεοελληνικής πνευματικότητας και τις ηθικές αξίες της νέας ελληνικής ζωής. Έτσι θα έχουμε τα δικά μας θεμέλια, τις δικές μας ρίζες, για να μη μιμούμαστε ανόητα, αλλά από την ξένη εμπειρία να μπορούμε να παίρνουμε αυτό που μας ταιριάζει και αυτό που μπορούμε να αφομοιώνουμε γόνιμα.

Το να καλλιεργήσουμε την εθνική μας προσωπικότητα δε σημαίνει όμως ότι θα αρνηθούμε ή θα περιφρονήσουμε τις προσωπικότητες άλλων εθνών. Όλα τα έθνη έχουν κάτι να προσφέρουν στον πολιτισμό. Αλλά και κανένα δεν μπορεί να υπάρξει κλεισμένο στον εαυτό του. Η αλληλεξάρτηση των λαών εντείνεται κι έτσι αυξάνεται η ανάγκη ειρηνικής συμβίωσης και συνεργασίας τους. Εξάλλου η εθνική μας παράδοση με τα δυο μεγάλα ρεύματά της, τον ανθρωπισμό και το χριστιανισμό, μας κατευθύνει στο ιδανικό της πανανθρώπινης αδελφούσης. Όμως με τον ίδιο σεβασμό και την ίδια διαλλακτικότητα πρέπει να αντιμετωπίζουμε και να δεχόμαστε τον πολιτισμό και των άλλων και να τους θεωρούμε εξίσου αξιόλογους, αφού όλοι μαζί δημιουργούν τον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό.

Θα ήταν ακόμα σωστό να αναφέρουμε ότι μια μεγάλη επιστήμη – η Λαογραφία – ασχολείται με την παράδοση, μια επιστήμη που ίδρυσε ο Νικόλαος Πολίτης και που χαιρέτησαν την παρουσία της μορφές όπως του Κωστή Παλαμά και του Γιάννη Αποστολάκη. Η χώρα μας με τη μακρύτερη πολιτιστική διαδρομή επιβάλλεται να δραστηριοποιηθεί

και να διαφυλάξει τον πολιτισμό της αλλά και να τον προβάλλει με ευαισθησία και υπευθυνότητα στους άλλους λαούς. Οι πολιτιστικοί σύλλογοι αποτελούν γερά στηρίγματα της ελληνικής παράδοσης. Γιατί διατηρούν και προβάλλουν το λαϊκό μας πολιτισμό αλλά και το μεταβάλουν από μουσειακό είδος σε ζωντανό οργανισμό. Με τις εκδηλώσεις τους κάνουν πιο σαφείς τις ιδέες που αποκρυσταλλώνουν την ελληνική κουλτούρα αλλά και σταθεροποιούν τις πανανθρώπινες αξίες. Ένας άλλος θεσμός που συμβάλλει στη γνώση του παρελθόντος, τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης αλλά και την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και κρίσης είναι τα μουσεία. Αυτά είναι τα θησαυροφυλάκια του παρελθόντος, όπου προβάλλεται η πορεία ενός λαού. Το Υπουργείο Πολιτισμού με ευαισθητοποίηση πρέπει να στηρίξει οικονομικά και ηθικά όλες τις προσπάθειες που γίνονται για την αναβίωση των παραδοσιακών αξιών. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι σε θέση να αξιοποιήσει το δυναμικό του λαϊκού μας πολιτισμού δημιουργώντας πολιτιστικούς φορείς και οργανισμούς, όπου θα εκφράζονται όλες οι μορφές του. Το σχολείο μπορεί να βοηθήσει το νέο να αποκτήσει βιωματική σχέση με την εθνική μας κληρονομιά. Αλλά και η οικογένεια πρέπει να προτρέπει τα παιδιά να συμμετέχουν σε ανάλογες εκδηλώσεις και δραστηριότητες. Τέλος δεν είναι λίγα τα άτομα που με τον προσωπικό τους μόχθο, την αγάπη τους και το μεράκι τους προσφέρουν τις ιδέες τους και την ψυχή τους στην υπόθεση του λαϊκού πολιτισμού.

Ελπίζουμε ότι με την ατομική και συλλογική προσπάθεια θα μεταδώσουμε και στις επόμενες γενιές όσα δημιούργησαν οι πρόγονοί μας.

Γιατί πιστεύουμε ότι παράδοση δε σημαίνει οπισθοδρόμηση, αλλά πηγή γνώσεων, αρχών και αξιών από το παρελθόν για μια σωστή πορεία στο μέλλον.

Πηγή: <http://www.veriorama.com/>

«Ανιχνεύοντας την ελληνική παράδοση»

Άρθρα και έρευνες

Η παιδαγωγική σημασία και αξιοποίηση του λαϊκού παραμυθιού για το παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες και δυνατότητες

της Ελευθερίας Σάλμοντ

Ο Ν. Γ. Πολίτης αποδίδει στη Λαογραφία την έννοια της επιστήμης του παραδοσιακού λαϊκού πολιτισμού που εξετάζει «τας κατά παράδοσιν δια λόγων, πράξεων και ενεργειών εκδηλώσεις του ψυχικού και κοινωνικού βίου του λαού» χωρίς να παραγνωρίζεται ο πνευματικός και παραδοσιακός υλικός βίος του».

Η Λαογραφία είναι ο επιστημονικός κλάδος που μελετά το λαϊκό πολιτισμό ιστορικών λαών ενώ όπως φανερώνει η ετυμολογία του ονόματος έχει ως αντικείμενο έρευνας το λαό. Εξετάζει τη ζωή του λαού στο σύνολό της και σε όλες τις εκδηλώσεις της εφόσον αυτές έχουν χαρακτήρα αυθόρμητο. Με τη λέξη «λαός» αναφερόμαστε στο σύνολο των ανθρώπων το οποίο συνδέεται με τη συναίσθηση της κοινής καταγωγής, των κοινών εθίμων, της κοινής παράδοσης και του κοινού τρόπου «σκέπτεσθαι». Ο λαός είναι η ζωντανή πηγή, ο δημιουργός και φορέας όλων των εκδηλώσεων που καλύπτουν την καθημερινή πνευματική και κοινωνική ζωή. Το λαϊκό παραμύθι αποτελεί «διάυλο» επικοινωνίας του παιδιού με τη λαϊκή παράδοση. Με τρόπο ευχάριστο και ελκυστικό, ο λαϊκός προφορικός και γραπτός λόγος κατακτά τον μικρό ακροατή και αναγνώστη.

Στοιχεία της λαϊκής παράδοσης που έχουν «περάσει» στο λαϊκό παραμύθι μπορούν να αξιοποιηθούν στις διδακτικές πρακτικές της Ειδικής Αγωγής προς όφελος και των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες. Η φιλοσοφία της Ειδικής Αγωγής έγκειται στο ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι μέλη της κοινωνίας που έχουν δικαίωμα για μόρφωση, για ίσα δικαιώματα και για ίσες ευκαιρίες στη διαδικασία απόκτησης του μαθησιακού αγαθού.

Η εκπαίδευση αποτελεί πολιτική πράξη η οποία αντανακλά την πολιτική φιλοσοφία κάθε κοινωνίας. Σε μια δημοκρατία, όπου το κράτος υφίσταται για την ευημερία των πολιτών, το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να οργανώνεται έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η ευημερία όλων των πολιτών. Το ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ίσα

δικαιώματα είναι σήμερα γενικά αποδεκτό. Αυτό προϋποθέτει ότι έχουν και ίσες ευκαιρίες για μόρφωση. Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να του παρέχεται βοήθεια για εκπαίδευση μέχρι τα όρια των ικανοτήτων του, όποιες και αν είναι αυτές. Η δημοκρατική φιλοσοφία συνεπάγεται την αντίληψη ότι σε όλα τα παιδιά πρέπει να δίνεται ευκαιρία για μάθηση είτε είναι παιδιά χωρίς εκπαιδευτικά και κοινωνικά προβλήματα, είτε ιδιαίτερα προικισμένα, νοητικά υστερημένα, τυφλά, κωφά, συναισθηματικά διαταραγμένα, παιδιά με διάφορα άλλα προβλήματα ή με πολλαπλές μειονεξίες.

Ο ορισμός και η αντιμετώπιση των παιδιών με ειδικές ανάγκες καθορίζεται σε ένα μεγάλο ποσοστό από το κοινωνικό κλίμα της εποχής. Το άτομο με ειδικές ανάγκες, κατά καιρούς, θεωρήθηκε στίγμα, κοινωνικό βάρος επικίνδυνο και γνώρισε την απόρριψη, την κοινωνική απομόνωση, τον οίκτο, τη φιλανθρωπία και την εγκατάλειψη.

Σήμερα οι συνθήκες έχουν αλλάξει. Σε μια σύγχρονη και δημοκρατική κοινωνία όλα τα άτομα έχουν δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση. Η θέση αυτή επηρεάζει το σύνολο της εκπαίδευσης και της αγωγής. Στο πλαίσιο της Ειδικής Αγωγής καταρτίζονται προγράμματα για την εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές ανάγκες με στόχο να αποκτήσουν δεξιότητες που θα τα καταστήσουν ανεξάρτητα και παραγωγικά μέλη της κοινωνίας.

Αρχικά προέκυψαν ειδικά προγράμματα, που ως προς το περιεχόμενό τους και τις διδακτικές προσεγγίσεις που εφαρμόζαν ήταν αποκομμένα από την υπόλοιπη εκπαιδευτική πραγματικότητα. Οι παγιωμένες διδακτικές πρακτικές και ενέργειες σε ένα ειδικό περιβάλλον συνέβαλαν στη διατήρηση της ανισότητας και όχι στην άμβλυνσή της. «(...) σε ότι αφορά την Ειδική Αγωγή δεν απαιτείται ο διαχωρισμός προσώπων και δράσεων, αλλά η συμπληρωματικότητα των ενεργειών, η οποία περιλαμβάνει ειδικευμένο προσωπικό, υποστηρικτικές υπηρεσίες, διαδικασίες διάγνωσης και αποκατάστασης, τεχνολογικά βοηθήματα, εργονομικές διευθετήσεις, διευκόλυνση της κινητικότητας και της προσβασιμότητας. Όλα αυτά θα πρέπει να παρέχονται στο πλαίσιο της από κοινού εκπαίδευσης μαθητών χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (.....) με κοινούς στόχους, αλλά με εξατομικευμένη αντιμετώπιση των αναγκών και των δυνατοτήτων κάθε μαθητή». Η Πολυχρονοπούλου αναφέρει ότι η Ειδική Αγωγή αφορά ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, προσαρμοσμένα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις ικανότητες και τις δυσκολίες του παιδιού.

Το να είναι κάποιος ανάπηρος ή μη, δεν εξαρτάται μόνο από την αναπηρία του, αλλά και από την κοινωνία και το κοινωνικό σύστημα μέσα στο οποίο αυτός ζει. Είναι ανοιχτός ο ορισμός της εκπαιδευτικής βοήθειας και εφαρμογής

των διδακτικών πρακτικών και τεχνικών, που θα πρέπει να υιοθετηθούν και να προσφερθούν σε όσους έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η λαϊκή παράδοση και πιο συγκεκριμένα το λαϊκό παραμύθι μπορεί να αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό μέσο για τους ειδικούς παιδαγωγούς ώστε να εμπλουτίσουν τις εφαρμογές των διδακτικών πρακτικών που υιοθετούν στοχεύοντας στην επίτευξη ένταξης, ενσωμάτωσης, κοινωνικοποίησης και τόνωσης του αισθήματος της αυτονομίας του παιδιού με ειδικές ανάγκες.

Το λαϊκό παραμύθι μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο βοήθημα για τη γνωστική, γλωσσική και αισθησιοκινητική καλλιέργεια του παιδιού. Η ώρα του παραμυθιού προξενεί πάντα μεγάλη ευχαρίστηση. Ένας κόσμος ολόκληρος αναδύεται από τα παραμύθια. Η έκφραση «Μια φορά και έναν καιρό ...» ασκεί στο παιδί μια μαγική δύναμη, το απογειώνει στον κόσμο της φαντασίας μακριά από τόπο και χρόνο. Όσο κρατά η αφήγηση του παραμυθιού κρατά και το ταξίδι στον κόσμο της φαντασίας. Το λαϊκό παραμύθι κινείται στο χώρο του πραγματικού και του φανταστικού με ποικιλία και συχνές μεταπτώσεις. Οι ήρωες μπορούν να κινούνται άνετα στο χώρο του φανταστικού και να πετυχαίνουν πράγματα θαυμαστά ενώ πολλές φορές είναι όντα υπερφυσικά με ονόματα παραμυθιακά.

Στον κόσμο του λαϊκού παραμυθιού όλα γίνονται σε υπερβολικό βαθμό, χάνεται το μέτρο. Στην πλοκή του παραμυθιού, όλα είναι πιθανά. Το θαύμα, η μαγεία, το φυσικό και το υπερφυσικό διαπλέκονται περίτεχνα και έτσι επιτυγχάνεται ο τελικός σκοπός. Η πλοκή του λαϊκού παραμυθιού κρύβει πολλές αντιθέσεις και εναλλαγές μεταξύ ευτυχίας και δυστυχίας. Επέρχονται κορυφώσεις αλλά και κάθαρση που ολοκληρώνεται με την αποκατάσταση του αδικημένου, του ηθικού, βασανισμένου και τίμιου ήρωα.

Το παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες ταυτίζει τον εαυτό του με τον ήρωα που αδικείται και υποφέρει, καθαίρεται στο τέλος, δικαιώνεται και αποκτά μια αισιόδοξη ματιά και σιγουριά με το «... έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα» και αποκαθίσταται μέσα του το αίσθημα του δικαίου.

Όλοι οι ήρωες του παραμυθιού, άνθρωποι, ζώα, φυτά, προσαρμόζονται στο περιβάλλον του παιδιού. Το παιδί που στην καθημερινότητά του έρχεται αντιμέτωπο με προβλήματα, εμπόδια και δυσχέρειες εξαιτίας του προβλήματος που αντιμετωπίζει, μέσω του παραμυθιού το υπερνικά και εισέρχεται σε ένα κόσμο πλούσιων και θαυμαστών αναπαραστάσεων. Το παιδί με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες από τις σχέσεις με τα αντικείμενα ξεχωρίζει εκείνα που κινούνται και ενδιαφέρεται κυρίως για όσα αντιπροσωπεύουν δράση και ενέργεια.

Το λαϊκό παραμύθι αποτελεί τον πιο ευχάριστο και αγαπητό τρόπο προσπέλασης του παιδιού με ειδικές ανάγκες στο χώρο της λαϊκής παράδοσης. Η λαχτάρα της ανυπομονησίας σταματά, όταν ξεκινά το παραμύθι με το «...κόκκινη κλωστή δεμένη στην ανέμη τυλιγμένη δώσ' της κλώτσο να γυρίσει παραμύθι ν' αρχινήσει ...». Με αυτήν την τυπικά παγιωμένη έμμετρη εισαγωγή ανοίγει η μαγική πόρτα του παραμυθιού. «Κοινή και μακραίωνη κληρονομιά της ανθρωπότητας, το λαϊκό παραμύθι αποτελεί, όπως ειπώθηκε, το αγαπημένο παιδί του προφορικού λόγου και σύγκαιρα την προσφιλέστερη από τις πολυάριθμες μορφές των λαϊκών μας παραδόσεων».

Απόσταγμα λαϊκής σοφίας, ανθολόγημα μύθων, προλήψεων και δοξασιών το λαϊκό παραμύθι φανερώνει την κοινή και μακραίωνη κληρονομιά μας. Η αδιαμφισβήτηση κοινωνιολογική και παιδαγωγική του διάσταση φανερώνει στα μάτια των παιδιών με ειδικές ανάγκες ένα κόσμο όπου οι ήρωες καθημερινά δίνουν τον προσωπικό τους αγώνα, αντιμάχονται την αδικία, υπερνικούν εμπόδια, παλεύουν και βρίσκουν λύση σε σοβαρά προβλήματα. Η μαγεία του λαϊκού παραμυθιού «ανοίγει», στο παιδί με ειδικές ανάγκες, τους ορίζοντες, συντελεί στην ψυχαγωγία του και του μεταδίδει τις βασικές αρχές που διέπουν τις διαπροσωπικές σχέσεις και την υιοθέτηση ορθής συμπεριφοράς.

Το λαϊκό παραμύθι μέσω της περίτεχνης πλοκής του και των συγκρούσεων που αναπτύσσονται στην παραμυθοειδή αφήγησή του επιτυγχάνει πολλές φορές «κάθαρση» και εκτόνωση άσχημων ψυχολογικών καταστάσεων.

Στόχος του λαϊκού παραμυθιού είναι η τέρψη των ακροατών/ αναγνωστών του, με το να θριαμβεύει, σε μεγάλο ποσοστό, η δικαιοσύνη και η ηθική.

Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Μερρακλής, στο λαϊκό παραμύθι «...υπάρχει ένας στοιχειώδης, αλλά αμετακίνητος κώδικας συμπεριφοράς που αυτός δεν είναι μυθικός, αλλά βασίζεται στη βαθύτερη φύση του ανθρώπου να ζητάει δικαιοσύνη. Είπαν πως είναι το παραμύθι διήγηση με ευχάριστο τέλος, ακριβώς γιατί είναι διήγηση λυτρωτική και καθαρτική».

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο του λαϊκού παραμυθιού που μπορεί να αξιοποιηθεί με τον καλύτερο τρόπο στη διήγηση και δραματοποίησή του σε παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι η αντιμετώπιση της ζωής από τη θέση του αδύναμου, του μικρού και του ανίσχυρου και ταυτόχρονα η θέαση του κόσμου με μια καθαρή ματιά, άμεση, απρόσμενη, ανοιχτή στη φαντασία και το όνειρο.

Η ξεκάθαρη πλοκή που ευχαριστεί τον ακροατή/ αναγνώστη, η κάθαρση, η επικράτηση της δικαιοσύνης, το ευτυχές τέλος, η δυνατή σχέση που αναπτύσσεται με τον ακροατή/ αναγνώστη, η απουσία της χυδαιότητας και η θέαση των προσώπων, των πραγμάτων και των συνθηκών από την πλευρά του αδύνατου συγκροτούν μια σειρά χαρακτηριστικών που μπορούν να αξιοποιηθούν και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες και να αναδείξουν τις ξεχωριστές δυνατότητες των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Ο χαρακτήρας του λαϊκού παραμυθιού έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να αξιοποιηθούν σε θεραπευτικό επίπεδο ως τεχνική διδακτικής προσέγγισης, αφού το λαϊκό παραμύθι ως προς το περιεχόμενό του βοηθά στο να αναπτυχθεί ένα κλίμα οικειότητας ενώ τα γεγονότα εξελίσσονται με τρόπο απλό, λιτό, ξεκάθαρο και επιτρέπουν στο παιδί με ειδικές ανάγκες να τα παρακολουθήσει χωρίς να του δημιουργείται κάποια σύγχυση. Η ακρόαση του παραμυθιού είναι ένα εξαιρετικό μάθημα αγωγής του προφορικού λόγου. Οι εκφραστικές δυνατότητες και οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται κεντρίζουν το ενδιαφέρον του παιδιού. Η γλώσσα του παραμυθιού μπορεί να αξιοποιηθεί για τη γλωσσική καλλιέργεια του παιδιού.

Το λαϊκό παραμύθι κατορθώνει με ένα πολύ εύσημο τρόπο να προσελκύει το αμείωτο ενδιαφέρον των παιδιών. Ζώντας το παιδί με ειδικές ανάγκες την πραγματικότητα που του δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα και εμπόδια που δυσχεραίνουν τη ζωή του και που ελάχιστα καταλαβαίνει, νιώθει πως βρίσκει διέξοδο με το να καταφεύγει στα ταξίδια της φαντασίας. Κάθε παράδοξο, παράξενο και εξωπραγματικό γεγονός που εκτυλίσσεται στο παραμύθι φαντάζει αληθινό και αναμενόμενο. Γι' αυτό ακριβώς δεν ξαφνιάζεται από το πώς εξελίσσεται η πλοκή και η ιστορία που εξιστορεί το παραμύθι. Το ίδιο το παιδί με ειδικές ανάγκες μετέχει σε όσα εξιστορεί το παραμύθι, μπορεί να περιγράψει τι συμβαίνει σαν να το έχει παρακολουθήσει το ίδιο. Την στιγμή που το παιδί με ειδικές ανάγκες ακούει το παραμύθι έχει παραδοθεί στη σφαίρα της φαντασίας, είναι ευτυχισμένο ζώντας σε έναν ονειρικό και παραμυθένιο κόσμο, ενώ η φαντασία του πλουτίζεται με πολλά ερεθίσματα.

Το παιδί με ειδικές ανάγκες δεν μένει απλός ακροατής ταυτίζεται, χαίρεται και πονά με το παραμύθι. Δοκιμάζεται ο συναισθηματικός του κόσμος, τα συναισθήματα του εναλλάσσονται, μαθαίνει καλύτερα τις αντιδράσεις του, βοηθείται αποτελεσματικά στο να γνωρίσει τον εαυτό του, να βγει από την απομόνωση και το περιθώριο, να ξεπεράσει τον εγωκεντρισμό του. Με το να προσέχει τι συμβαίνει στον τρόπο που εξελίσσεται το παραμύθι καλλιεργεί την προσοχή του κάτι που αποβαίνει πολύ θετικό και για τον τρόπο που μαθαίνει.

Όταν το παιδί με ειδικές ανάγκες συναντά στην πορεία του παραμυθιού το κακό, που παίρνει την μορφή της κακιάς μάγισσας ή του ξωτικού βοηθείται να ξεριζώσει από το μυαλό και την ψυχή του πολλές αρνητικές εικόνες που έχει από τη μορφή του πατέρα, της μάνας ή άλλου οικείου του προσώπου, που είναι υπεύθυνο για τη φροντίδα του.

Το παιδί με ειδικές ανάγκες ακούει για τις συμπεριφορές των ηρώων, κρίνει, συγκρίνει και διαμορφώνει τη δική του άποψη για το καλό ή το κακό.

Καλλιεργεί με αυτό τον τρόπο την κριτική σκέψη.

Οι ήρωες του λαϊκού παραμυθιού δεν ζουν απομονωμένα. Είναι αυτόνομοι αλλά εντάσσονται σε ένα πλαίσιο όπου η ύπαρξή τους συνδέεται και καθορίζεται ως ένα μεγάλο βαθμό από τους άλλους. Το παιδί με ειδικές ανάγκες προσλαμβάνει την έννοια της κοινωνικοποίησης ως υποχρέωση να προσφέρει ότι μπορεί. Μέσα από τον κόσμο του παραμυθιού το παιδί με ειδικές ανάγκες κοινωνικοποιείται, πλουτίζει τις γνώσεις του, προβληματίζεται από τις συνέπειες των πράξεων.

Το λαϊκό παραμύθι μαθαίνει στο παιδί με ειδικές ανάγκες πως μέσα από τα προβλήματα ξεπηδά η λύση, μέσα από τις δοκιμασίες έρχεται η λύτρωση, του μαθαίνει να πιστεύει στην επικράτηση του καλού, του ηθικού, του δίκαιου και να εναποθέτει τις ελπίδες του στο αισιόδοξο μήνυμα της ζωής.

Το παιδί με ειδικές ανάγκες με την ακρόαση του παραμυθιού βελτιώνει το επίπεδο ομιλίας του, όσο αυτό είναι εφικτό. Μαθαίνει να ακούει, εξοικειώνεται με τον πλούσιο ποιητικό λόγο και τη συμβολική γλώσσα, προσπαθεί να περιγράψει τους ήρωες και να θυμηθεί την πλοκή του παραμυθιού. Η γλώσσα του λαϊκού παραμυθιού εμπλουτισμένη από το γλωσσικό πλούτο αιώνων βοηθά το παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες να βρει νόημα της δικής του ζωής. Το λαϊκό παραμύθι ασκεί την προσοχή. Μεταφέρει τα παιδιά με ειδικές ανάγκες σε ένα θαυμαστό κόσμο, διεγείρει την φαντασία τους, καλλιεργεί τη συναισθηματικότητά τους και ανοίγει νέους δρόμους στη σκέψη τους. Η προβολή των ανθρώπινων ελαττωμάτων είναι ένα σημαντικό μέσο κοινωνικής αγωγής.

Το λαϊκό παραμύθι έλκει την προέλευσή του από τους απλοϊκούς ανθρώπους και απευθύνεται σε αυτούς. Οι ήρωες του παραμυθιού παρά τις αδυναμίες τους, φυσικές ή τεχνητές, κατορθώνουν να μεταπηδήσουν από την καθημερινή πεζότητα της ζωής σε ένα μαγικό πλαίσιο, στο οποίο ισχύουν άλλοι νόμοι, διαφορετικοί από αυτούς που γνωρίζει ο άνθρωπος στην καθημερινότητά του. Οι νόμοι αυτού του μαγικού πλαισίου δεν είναι συμβατοί πάντα με την ανθρώπινη ζωή. Στο λαϊκό παραμύθι ο ήρωας παρά τις περιπέτειες και τα εμπόδια που συναντάει ανταμείβεται με έπαθλο την επικράτηση ενώ οι εκπρόσωποι του κακού τιμωρούνται παραδειγματικά και περιθωριοποιούνται. Το παιδί με ειδικές ανάγκες συγκινείται και καλλιεργείται μέσα του η αγάπη και η αλληλεγγύη. Ο κόσμος των λαϊκών

παραμυθιών είναι αυστηρά ιεραρχημένος. Πάνω από όλα βρίσκονται τα καλά και κακά πνεύματα, έπειτα η ανθρώπινη κοινωνία και ανάμεσά τους ο κόσμος των μικρών παιδιών.

Το ηθικό πλαίσιο των παραμυθιών δεν καταπιάνεται τόσο με το καλό και το κακό, όσο με το λογικό υποσυνείδητο που κυριαρχείται από τους μεγάλους φόβους που καταδιώκουν τους ανθρώπους, τα προβλήματα, τις μειονεξίες και τα εμπόδια που δηλητηριάζουν και στοιχειώνουν τη ζωή του ατόμου. Με την εξιστόρησή αυτών των καταστάσεων επιχειρείται ένα είδος εξορκισμού των συμφορών που μπορούν να πλήξουν τον άνθρωπο.

Το λαϊκό παραμύθι είναι αυτό που στηλιτεύει και καταδικάζει στην ανθρώπινη συνείδηση την κακία, την κακομεταχείριση του αδυνάτου, την τεμπελιά, την ανομία, τη ζήλεια, το μίσος, τη βία, την έλλειψη πίστης στο Θεό, το φθόνο, την ψευτιά, την πλεονεξία και κάθε «κακό». Είναι πραγματικά ξεχωριστή η δύναμη με την οποία λειτουργεί το παραμύθι στις ψυχές παιδιών και ειδικά των παιδιών με ειδικές ανάγκες που καθημερινά βρίσκονται αντιμέτωπα με κάποια μορφή μειονεξία/ αναπηρία. Κι όσο και αν έχουν διατυπωθεί επιχειρηματολογημένες αντιρρήσεις σχετικά με την παιδαγωγική του ωφελιμότητα εξαιτίας κυρίως κάποιων άγριων σκηνών βίας εξακολουθεί να αποτελεί ένα ισχυρό διδακτικό μέσο μορφωτικών, πνευματικών και ηθικών αξιών, γιατί το παραμύθι ενδυναμώνει την παιδική φαντασία και της επιτρέπει να ζει διαχρονικά και να διαδίδεται μέσα στους αιώνες από γενιά και από τόπο σε τόπο. Είναι φανερό ότι μπορούμε να αξιοποιήσουμε το λαϊκό παραμύθι για να καλύψουμε τις ανάγκες του παιδιού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Μπορούμε με τη χρήση συγκεκριμένων παιδαγωγικών στρατηγικών και διδακτικών τεχνικών παρέμβασης να ενισχύσουμε την αγωγή του λόγου και της ομιλίας του παιδιού. Από τη στιγμή που το παιδί με ειδικές ανάγκες εντάσσεται σε ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο ενισχύεται η ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων, εντάσσεται στην ομάδα, αποκτά το αίσθημα ότι κάπου ανήκει και εξασφαλίζει μια μορφή επικοινωνίας. Το παιδί με ειδικές ανάγκες κοινωνικοποιείται, μαθαίνει να ακούει, μαθαίνει να συζητά, μαθαίνει να σκέπτεται και να ανταλλάσει απόψεις. Το παιδί με ειδικές ανάγκες αργά και σταθερά μαθαίνει να πειραματίζεται με το λόγο και την ομιλία ενώ βελτιώνει το επίπεδο κατανόησης και τη χρήση της γλώσσας. Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του λαϊκού παραμυθιού μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε πολλά παραδείγματα, ώστε να βοηθηθεί το παιδί να ανταποκριθεί με δικά του. Το γλωσσικό επίπεδο των προτάσεων που συνθέτουν το παραμύθι πρέπει να είναι αντίστοιχο των δυνατοτήτων του παιδιού με ειδικές ανάγκες, έτσι ώστε να του είναι κατανοητό. Αυτό επιτυγχάνεται όταν κατά την αφήγηση του παραμυθιού ο λόγος εξελίσσεται σε παροντικό χρόνο, χρησιμοποιούνται μικρές προτάσεις, ο τόνος της φωνής διαφοροποιείται ανάλογα με το περιεχόμενο. Μπορούμε με τη μορφή συζήτησης να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον του παιδιού να πει με δικά του λόγια αυτό που πριν από λίγο άκουσε. Το λεξιλόγιο

που χρησιμοποιούμε πρέπει να είναι πλούσιο και κατανοητό. Μέσω αυτών των διδακτικών τεχνικών το παιδί με ειδικές ανάγκες κινητοποιείται και οδηγείται με φυσικό τρόπο σε μια μορφή επικοινωνίας.

Όταν το παιδί δείχνει πως έχει πρόθεση και διάθεση επικοινωνίας οφείλουμε να ανταποκριθούμε. Όταν στη ροή του λόγου του κάνει λάθη δεν πρέπει να το διακόπτουμε. Το αφήνουμε να ολοκληρώσει αυτό που θέλει να πει και στη συνέχεια το επαναλαμβάνουμε σωστά. Αποφεύγουμε να διακόπτουμε το παιδί, ενώ αυτό μιλάει και του αφήνουμε χρονικό περιθώριο για να σκεφτεί.

Οφείλουμε να λειτουργούμε ως πρότυπο προφέροντας άρτιες συντακτικά και φωνολογικά τις προτάσεις του παραμυθιού συμπληρώνοντας έτσι τις γραμματικές ελλείψεις του παιδιού. Παροτρύνουμε το παιδί να απολαμβάνει την ακρόαση του παραμυθιού και ταυτόχρονα να γίνει σωστός χρήστης της γλώσσας, όσο αυτό είναι εφικτό. Μπορούμε με συγκεκριμένες διδακτικές δραστηριότητες να ασκήσουμε την σκέψη, την προσοχή, τον προφορικό λόγο, την ακουστική ικανότητα του παιδιού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Ο παιδαγωγός λειτουργεί ως πρότυπο που οφείλει να επιδεικνύει επιθυμητές συμπεριφορές και να παρακινεί γλωσσικά το παιδί. Από τη στιγμή που έχει ολοκληρωθεί η αφήγηση του λαϊκού παραμυθιού μπορούμε να ενεργοποιήσουμε τη σκέψη του παιδιού με διάφορα «παιχνίδια». Μπορούμε να ζητήσουμε από το παιδί να συμμετέχει σε μιμητικές δραστηριότητες διότι η μίμηση αποτελεί βασική άσκηση της σκέψης. Το παιδί καλείται να μιμηθεί διάφορους χειρισμούς, ενέργειες, αλλά και τις μορφές των ηρώων του παραμυθιού. Να προβεί σε διάφορες ταξινομήσεις που αφορούν εικόνες του παραμυθιού. Αν το παιδί δεν τα καταφέρει, σε καμία περίπτωση, δεν θα πρέπει να πιεστεί. Μπορούμε να ζητήσουμε από το παιδί να εντοπίσει ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των ηρώων του παραμυθιού αφού πρώτα αναγνωριστούν και ονομαστούν τα χαρακτηριστικά τους. Μπορούμε τέλος να ζητήσουμε από το παιδί να κάνει διάφορες σειροθετήσεις χρόνου, χώρου, εννοιών, γεγονότων, με σκοπό το παιδί να κατορθώσει να αναπαράγει το παραμύθι που μόλις έχει ακούσει.

Υπάρχει η δυνατότητα χρήσης διαφόρων διδακτικών δραστηριοτήτων με τις οποίες μπορούμε να ασκήσουμε την προσοχή και τη συγκέντρωση του παιδιού, να ζητήσουμε π.χ. από το παιδί να εντοπίσει όλα εκείνα τα σημεία του παραμυθιού που υπήρχαν/ ακούστηκαν ήχοι.

Μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά να ασκήσουν τις δυνατότητές τους στον προφορικό λόγο με σκοπό να βοηθηθούν στη χρήση λέξεων και προτάσεων.

Ο παιδαγωγός είναι σωστό και σημαντικό να επαναλαμβάνει τις σωστές απαντήσεις αρκετές φορές και να προσφέρει στο παιδί πολλά παραδείγματα.

Το παιδί με ειδικές ανάγκες μπορεί να γίνει καλός ακροατής και να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της μάθησης με τη χρήση βασικών λέξεων που μπορεί εύκολα να τις προφέρει και είναι σημαντικές για την επικοινωνία του στην καθημερινή ζωή. Μπορούμε να ζητήσουμε από το παιδί να ονομάσει χαρακτηριστικά των προσώπων και των αντικειμένων αναλύοντας την πορεία των γεγονότων κατά τη διήγηση του παραμυθιού. Έχοντας ασκηθεί σε όλες αυτές τις δραστηριότητες, όταν ο παιδαγωγός κρίνει πως οι συνθήκες είναι κατάλληλες και το επιτρέπουν, το παιδί με ειδικές ανάγκες μπορεί να πειραματιστεί στην απάντηση εύκολων ερωτήσεων σχετικά με το παραμύθι που μόλις έχει ακούσει.

Είναι φανερό ότι το λαϊκό παραμύθι, ως ένα αντιπροσωπευτικό είδος της λαϊκής μας παράδοσης, μπορεί να αποτελέσει ένα εξαιρετικό μέσο που θα βοηθήσει το παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και δυνατότητες σε ευρύτερο γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο.

Πηγή: <http://anagnostis.weebly.com/>

